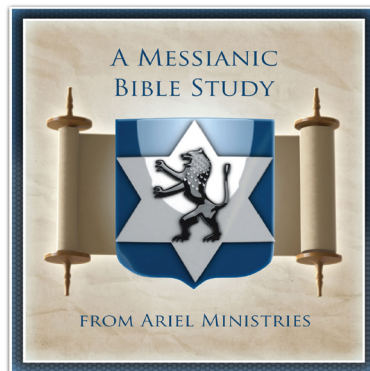

כתבי הקודש וההתגלות האלוהית

מאת ד"ר ארנולד פרוכטנבאום

www.ariel-israel.org.il

כתבי הקודש וההתגלות האלוהית

מאת ד"ר ארנולד פרוכטנבאום

THE BIBLE AND DIVINE REVELATION

תוכן העניינים

4	הקדמה.....
5	1. ההתגלות הכללית של אלוהים ושל קיומו.....
5	א. טבעה של ההתגלות הכללית.....
5	ב. האמצעים שדרכם נגלה אלוהים באופן כללי אל כל בני האדם.....
5	1. באמצעות הטבע.....
5	2. באמצעות מעורבות, הכוונה, השגחה עליונה.....
6	3. באמצעות שמירה על קיומם של אנשים ועמים.....
6	4. באמצעות המצפון.....
6	ג. מגבלות התגלותו הכללית של אלוהים אל בני האדם.....
6	1. בקשר לישועה.....
6	2. בקשר להרשעה.....
7	ד. סיכום.....
7	2. התגלות מיוחדת של אלוהים.....
7	א. טבעה של ההתגלות המיוחדת.....
7	ב. הצורך בהתגלות מיוחדת של אלוהים.....
8	1. הופעת האל (תיאופאניה (theophanies).....
8	2. נסים.....
8	א.2. הגדרה.....
8	ב.2. טבעם של הנסים ומאפייניהם.....
8	ג.2. קטגוריות (סוגים) של נסים.....
8	ד.2. היבטים שונים של הנסים.....
9	ה.2. מטרת הנסים.....
9	ו.2. המונחים.....
9	ז.2. תדירות הנסים.....
9	3. תקשורת ודיבור ישירים.....
10	4. מלאכים.....
10	5. ההתגלמות בבשר.....
10	6. באמצעות כתבי הקודש.....
11	3. התגלות מדורגת, מתפתחת (Progressive).....

"הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מִקֶּדֶם פְּעָמִים רַבּוֹת
וּבְדַרְכֵי רַבּוֹת אֶל הָאָבוֹת בְּיַד הַנְּבִיאִים,
דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים הָאֵלֶּה בְּיַד הַבֶּן
אֲשֶׁר שָׁם לְיֹרֵשׁ כָּל וּבְיָדוֹ גַּם עָשָׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ".

(האיגרת אל העברים א 1-2)

הקדמה

להבהיר כבר מההתחלה שלימוד נושא "כתבי הקודש וההתגלות האלוהית" אין משמעו לימוד ספר ההתגלות (חזון יוחנן) אלא כוונתנו לדרכי התגלותו של האלוהים אל האדם, ובמיוחד באמצעות כתבי הקודש.

יש

"התגלות" פירושה הפיכת משהו שהיה נסתר, לגלוי; הסרת מסווה, חשיפה. בהקשרנו מדובר על דבר מה שאלוהים עושה כדי לדבר או לתקשר עם האדם ולגלות לו משהו שאלמלא כן, אי אפשר היה לדעת אותו. אלוהים מגלה לאדם אמיתות שהאדם בשום פנים ואופן לא היה יכול לדעת או לגלות בעצמו.

ניתן לדעת את ה' אלוהים רק מפני שהוא בוחר להתגלות לפנינו. טבעו של אלוהים הוא כזה שהאדם, בכוחות עצמו, אינו יכול לגלות את אלוהים. כאשר אסטרונואוט סובייטי חזר מאחת הטיסות הראשונות לחלל, הוא אמר שלא ראה בחלל החיצון כל הוכחה לקיומו של אלוהים ולכן הסיק שהאתאיזם הקומוניסטי הוא אמת לאמיתה. אבל גם אם הוא לא ראה את אלוהים בחלל, אין משמעות הדבר שאלוהים לא קיים. לאלוהים יש דרכים אחרות לחשוף לפני בני האדם את קיומו ואת דמותו ורצונו. למעשה, מישהו העיר שאם אותו אסטרונואוט היה יוצא אל מחוץ לחללית שלו, הוא דווקא היה פוגש את אלוהים במהרה...

אלוהים הוא בלתי נתפס. ככתוב באיוב יא 7, "**הַחֲקֵר אֱלֹהֵי תִמְצָא; אִם עַד תִּכְלִית שְׂדֵי תִמְצָא?**", כלומר, אי אפשר להכיר את אלוהים באופן מלא. אלוהים הוא ישות אינסופית והאדם, לעומת זאת, הוא ישות מוגבלת בעלת ידע מוגבל. האדם יכול לדעת דברים רבים על אלוהים בזכות מה שאלוהים גילה לאדם על אודות עצמו, אבל כל הידע של האדם הוא חלקי, ואף פעם לא יהיה מושלם. בלתי אפשרי שישות שמתאפיינת בסופיות, דוגמת האדם, תדע בצורה מושלמת את האלוהים האינסופי.

ביסודו של דבר, "תיאולוגיה" היא עיבוד שיטתי של מה שגילה לנו אלוהים. רק בזכות ההתגלות האלוהית יש תשובות לכמה מהשאלות הבסיסיות ביותר של האדם, כגון: "האם אלוהים קיים? אם כן, האם הוא מדבר אלינו? ואם הוא יוצר אתנו קשר, מה הוא אומר?" ההתגלות האלוהית נותנת מענה לכל השאלות האלה. "האם אלוהים קיים?" כן, הוא קיים. "האם הוא מדבר?" כן, הוא מדבר אלינו. "מה הוא אומר?" ההתגלות האלוהית היא כל מה שהוא אומר לנו.

הדרך שבה נגלה אלוהים אל בני האדם נחלקת לשני סוגים: התגלות כללית (בטבע, בהיסטוריה) והתגלות מיוחדת (בכתבי הקודש).

1. ההתגלות הכללית של אלוהים ושל קיומו

א. טבעה של ההתגלות הכללית

אלוהים וקיומו נגלים באופן כללי לכל בני האדם. כך יכול כל אדם שהוא, בכל מקום ברחבי העולם, לדעת על אלוהים, מפני שאלוהים נגלה באופן כללי לפני כולם.

ההתגלות הכללית מתאפיינת בכך שהיא מובעת או כלולה בדברים גשמיים. ההתגלות האלוהית הכללית הוגדרה כ"התגלמות המחשבה האלוהית בתופעות הטבע, בעובדות היסטוריות או בניסיון שהופק מההיסטוריה, ובהרכב הכללי של הדעת האנושית".

משמעות הדבר היא שאלוהים נגלה בצורות מסוימות לכל בני האדם, לכן היא נקראת "התגלות כללית". היא מופיעה בדרכים אלה לפני כל האנשים והיא זמינה לכולם. תכליתה העיקרית של ההתגלות האלוהית הכללית היא לתת מענה לצורך האנושי במציאת תשובות רוחניות ולדרבן את נפשות בני האדם לחפש אחרי אלוהים באופן אמתי ואישי.

ב. האמצעים שדרכם נגלה אלוהים באופן כללי אל כל בני האדם

באילו דרכים ואמצעים נגלה אלוהים באופן כללי אל כל בני האדם? לפי כתבי הקודש, קיימים ארבעה אמצעים:

1. באמצעות הטבע

הדרך הראשונה והעיקרית היא באמצעות הטבע. אם אדם מתבונן בטבע ומפיק את הלקחים, ביכולתו ללמוד דברים מסוימים על אלוהים. לדוגמה, מחבר מזמור תהילים יט אומר שהטבע מספר לאדם על כבוד האל ומראה לו שהכול הוא מעשה ידיו של ה', כלומר שהוא הבורא (פס' 7-1). הוא מציין שאם אדם מתבונן באמת בטבע ובחוקים השולטים בשמים ובחלל ולומד אותם, הוא יגלה את כבוד אלוהים. אם הוא מתבונן במסלולים של גרמי השמים ובהרמוניה המיוחדת הניכרת ביקום, מבחין שביקום יש סדר ושיטה ומבנה מתוכנן, ושהוא פועל בצורה כזו שמאפשרת לאדם לכוון את השעון שלו לפיה, לקבוע את לוח השנה שלו לפיה, הוא אכן יגלה את כבודו של אלוהים. ישעיהו מלמד אותנו (מ' 12, 14, 26) שבאמצעות הטבע גם גילה לנו אלוהים את עצמותו, דרך הטבע הוא מראה לנו מי הוא. ספר מעשי השליחים יד' 14-17 קובע שאלוהים לא חדל להעיד על עצמו ועל טובו דרך הטבע ומעשיו הטובים, כשהוא נותן לנו גשם משמים ועונות פוריות. רומים א' 19-20 מכריז שהאדם יכול לגלות בטבע, בדברים הנבראים, את כוחו הנצחי ואת אלוהותו הנשגבת של אלוהים.

אם כן, אחת מהדרכים הכלליות שבהן אלוהים נגלה לפני בני האדם היא באמצעות הטבע, וזאת כדי שהאדם יוכל ללמוד על כבודו, עצמותו, טובו, כוחו ואלוהותו.

2. באמצעות מעורבות, הכוונה, השגחה עליונה

הדרך השנייה שבה נגלה אלוהים באופן כללי לכל בני האדם היא בהשגחתו, בידו המכוונת והתערבותו במהלך חיי האדם והאנושות. מדובר פה בהתגלותו של אלוהים אל בני האדם דרך ההיסטוריה. מהלך ההיסטוריה הוא פשוט הוצאה לפועל של תכניתו השמימית לכל הדורות, בכל פרטיה. אדם שלומד את ההיסטוריה יכול ללמוד ממנה על השגחתו ומעורבותו של אלוהים.

לפי איוב לח' 22-23, שלג ביום קרב ומלחמה מעיד על הכוונת ידו של אלוהים. לדוגמה, לא הייתה זו מקריות או תאונה סתמית של הטבע כשהגרמנים נעצרו בגלל השלגים ברוסיה. לא היה זה סתם מקרה שנפוליאון נעצר באותו אופן. אדם שבוחן את ההיסטוריה צריך להיות מסוגל לראות שבוא השלג לא היה מזל מקרי אלא התערבותו של אלוהים, או הכוונתו והשגחתו על מהלך הדברים כפי שבאו לידי ביטוי בהתרחשויות ההיסטוריות.

תהילים עה' 7-8 מלמד אותנו שאפשר לראות ממהלך ההיסטוריה שאלוהים נמצא בשליטה והוא המשפיל והמרומם. מדוע אנשים מסוימים נבחרים בבחירות, ואחרים לא? מדוע אנשי מפתח שונים עלו לעמדות כוח באותו זמן בהיסטוריה; כמו, למשל, היטלר מצד אחד, וסטאלין, צ'רצ'יל ורוזוולט מצד שני? אלוהים כיוון כך את מהלך הדברים בהשגחתו העליונה. מעשי השליחים יז' 26 מלמד שניתן לראות כי היה זה אלוהים שבהשגחתו קבע את גבולות מושבם של העמים השונים. השגחתו ומעורבותו של אלוהים מתגלות גם בתולדות עם ישראל, כנאמר בספר דברים לב' 8-9: "בְּהִנְחַל עֲלֵינוּ גוֹיִם, בְּהַפְרִידוּ בְּנֵי אָדָם; יֵצֵב גְּבֻלַת עַמִּים, לְמַסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּי חֵלֵק יְהוָה, עַמּוֹ: יַעֲקֹב, חֶבֶל נִחְלָתוֹ".

ניתן לראות שאלוהים מעורב גם בחיי המאמין, ככתוב באיגרת אל הרומים ח' 28.

אם כן, ההכוונה האלוהית, ההשגחה העליונה, היא הדרך השנייה שבאמצעותה אלוהים נגלה אל האדם באופן כללי.

3. באמצעות שמירה על קיומם של אנשים ועמים

הדרך שבה שמר אלוהים על קיומם של עמים, אנשים ודברים שונים גם היא יכולה ללמד את המין האנושי לקחים מסוימים.

מעשי השליחים יז 28 מתייחס לשמירה על חיינו ועל קיומנו ("בֹּא אֲנַחְנוּ חַיִּים וּמְתַנוּעָעִים וְקַיָּמִים") אל הקולוסים א 16-17 והאיגרת אל העברים א 3 מזכירים ש"הַכֹּל קַיָּם בּוֹ", הוא "נוֹשֵׂא כָּל בְּדַבְרוֹ רַב הַגְּבוּרָה", כלומר קיום העולם כולו תלוי באלוהים.

למעשה, המשך קיומו של היקום הוא חידה בעבור המדע, מפני שטבעו של מבנה האטום הוא כזה שאמור פשוט להתפוצץ. ובכל זאת הוא לא מתפרק ונשאר מלוכד בכוח מסתורי שהמדענים מכנים "דבק אטומי". מה הוא הדבק האטומי הזה? כוח השימור של אלוהים.

גם זה הוא חלק מההתגלות הכללית של אלוהים למין האנושי.

4. באמצעות המצפון

אלוהים נגלה באופן כללי לאדם גם דרך המצפון. ההישמעות לחוקים אבסולוטיים למעשה מצביעה על קיומו של אלוהים.

האיגרת אל הרומים ב 14-15 מראה שקיום חוקי התורה מאפיין כל חברה אנושית. בכל מקום שנביט באנושות, לכל חברה, ולא חשוב עד כמה היא פרימיטיבית או מפותחת, יש מערכת של חוקי יסוד כלשהם, שהם תוצר של המצפון שלה. גם זו היא אחת הדרכים שבאמצעותן אלוהים נגלה באופן כללי לבני האדם.

ג. מגבלות התגלותו הכללית של אלוהים אל בני האדם

יחד עם זאת, קיימת מגבלה מסוימת להתגלות הכללית. היא מוגבלת בנוגע להיקף המידע שביכולתה לגלות לאדם בכל הקשור לישועה ולהרשעה בדין.

1. בקשר לישועה

אין די בהתגלות האלוהית הכללית כדי להוביל אדם לישועה; היא לא מספיקה כדי להושיע. במילים אחרות, בעוד שבאמצעים שאותם אנו מכנים "התגלות כללית" נגלים לפנינו דברים רבים על אלוהים, איש לא יוכל לגלות באמצעותם את תוכן הבשורה. איש לא יוכל לדעת את תוכן הבשורה אך ורק באמצעות התבוננות והכרה של הטבע, זיהוי יד אלוהים המשגיחה ומכוונת את מהלך הדברים, העובדה שהוא שומר על קיומם של עמים, אנשים ודברים שונים, או רק דרך המצפון. מאחר שכל אלה אינם מספקים לנו את תוכנה של הבשורה, אין באפשרותם להושיע.

מעשי השליחים יז 23 (ההתייחסות לבני האדם העובדים "אֵל בְּלִתֵּי נֹדֶע") מדגיש את העובדה שההתגלות הכללית מציעה רק מידע מוגבל על האלוהים. באל האפסים ג 8-9 שאול אומר שהבשורה הייתה צפונה כסוד ונסתרה מבינתם של בני האדם.

2. בקשר להרשעה

אין די בהתגלותו הכללית של אלוהים כדי להושיע אנשים, לעומת זאת די בה כדי להרשיע את בני האדם, ככתוב ברומים א 20, שכן אין להם במה להצטדק.

אנשים שואלים לפעמים: "האם אדם שאף פעם לא שמע על ישוע ילך לגיהנום?" ויש מי שעונים להם ש"לא, אנשים שלא שמעו על המשיח יגיעו בכל מקרה לגן עדן". המסקנה ההגיונית שאליה מובילה גישה זו היא, שאם כך אין צורך לשלוח מבשרים לעמים ולאנשים האלה. שהרי הדבר הכי מסוכן שאפשר לעשותו במקרה כזה יהיה דווקא לספק למישהו מידע על הבשורה שאותה הוא עלול לדחות, ואז, לפיכך, סופו שיגיע לגיהנום! אם בערותם מבטיחה להם גן עדן, עדיף להשאירם בבערותם ואל לו לאיש ללכת ולהסביר להם את הבשורה המשיחית. למה לתת להם הזדמנות לשמוע את הבשורה, ואז לדחות אותה, ולהגיע לגיהנום?

האמת היא שאפילו אלה שלא שמעו אף פעם על ישוע, יגיעו לגיהנום. זאת מפני שדי במה שנגלה על אלוהים באופן כללי, בטבע ובהיסטוריה וכדומה, כדי להרשיע את האדם שאינו מכבד אותו כראוי. בפרק א באיגרת אל הרומים מוצג העיקרון הבא: אם אדם חי בהתאם לאור שיש לו, בהתאם למה שהוא כבר יודע על אלוהים עקב ההתגלות הכללית, אלוהים לבטח ייתן לו עוד אור, עד שישמע את הבשורה בדרך כלשהי. כפי שאמרנו לעיל, האדם יכול ללמוד אי אלו אמיתות חשובות מאוד על אלוהים מהתגלותו הכללית. אם הוא יחיה בהתאם למה שהוא מבין מההתגלות הכללית, אלוהים יבטיח שהוא יקבל עוד אור והבנה.

זהו חלק מההסבר לכך שמדי פעם, אדם שנולד נניח בקנזס או מיזורי שבארצות הברית חש לפתע צורך עז לנסוע לאיזה שבט שחי במקום נידח באפריקה או בדרום אמריקה, שבט שאיש לא שמע עליו. המשא הזה מעיק עליו ומדרבן אותו

לפעולה מפני שיש בשבטים האלה אנשים שחיים בהתאם לאור ההבנה שיש להם, ואם יינתן להם עוד אור, הם יאמינו. וכך אלוהים שולח אליהם אדם שסיפר להם את בשורת הישועה. אם אדם מת מבלי ששמע אי פעם על ישוע המשיח, משמעות הדבר היא שהוא לא היה מאמין גם אם היה שומע את הבשורה. הראיה לכך היא העובדה שהוא לא חי בהתאם לאור שהיה ברשותו, כלומר, בהתאם לדברים שכבר נגלו אליו על אלוהים מהטבע, ההיסטוריה, המצפון וכדומה.

באיגרת אל הרומים א 18-25 שאל מציין שהטבע והנטייה של המין האנושי, באופן כללי, הם לעוות ולהשחית את מה שהוא יכול ללמוד מההתגלות הכללית. לדוגמה, אדם יכול ללמוד מהטבע על גדולתו של אלוהים, על אלוהים הבורא (פס' 20). אבל מה עשה האדם במהלך ההיסטוריה האנושית? האם נתן כבוד ועבד את הבורא בתור הבורא? לא, האדם נטה שלא לחיות בהתאם לאור שניתן לו בהתגלות הכללית. במקום זאת הוא התחיל לעבוד את הבריאה, את הנברא, במקום את הבורא. הוא התחיל לבנות לו פסלים וצלמים של בעלי חיים, אנשים או מלאכים, והחל לעבוד את הדברים האלה (פס' 21-23). כתוצאה מכך, אומר שאול, חשכה עליהם בינתם (פס' 24-25). הם נהיו חשוכים כי לא חיו בהתאם לאור שעמד לרשותם דרך ההתגלות הכללית.

בעוד שמצד אחד אין די בהתגלות האלוהית הכללית כדי להושיע את האדם, מצד שני די בה כדי שלא יוכל להצטדק ולומר שלא ידע דבר. כלומר, די בה להרשיע. ביום הדין, לפני הכס הלבן הגדול, כשתישאל השאלה "מדוע לא האמנת בישוע המשיח?", החוטא אולי ינסה לטעון שזה מפני שאיש לא סיפר לו את הבשורה, מתוך מחשבה שהדבר יסייע לו להימלט מהרשעה. אבל, אלוהים יראה אז לאותו אדם – בעזרת מה שרשום בספרים הנזכרים בהתגלות פרק כ – שלאמתו של דבר כן עמד לרשותו מספיק ידע שנגלה בדרכים הכלליות שבהן אלוהים וקיומו נגלים לבני האדם בטבע, במצפון וכדומה. ברור שהוא דחה את הידע שהוצע לו בכך שלא חי בהתאם לאור שהיה לו, לכן לא ניתן לו אור נוסף. אי לכך הבשורה לא הגיעה אליו. הוא יחויב בדיון מפני שלא חי בהתאם לאור שהיה ברשותו.

ד. סיכום

לסיכום חלק זה של הדין נאמר שאחת מהדרכים שבהן נגלה אלוהים לפני בני האדם היא באמצעים המכונים "התגלות כללית". כך הוא וקיומו נגלים באופן כללי לכל בני האדם. אנחנו יכולים ללמוד על אלוהים דברים רבים בעזרת ההתגלויות הכלליות האלה, אבל הן מוגבלות ואיש לא יוכל לקבל דרכן את תוכן הבשורה. לפיכך די בהתגלות הכללית להרשיע, ואין בה די כדי להושיע.

2. התגלות מיוחדת של אלוהים

א. טבעה של ההתגלות המיוחדת

ההתגלות המיוחדת מתאפיינת בכך שהיא מובעת או מתגלמת במילים, בעוד שההתגלות הכללית מתגלמת באמצעות דברים גשמיים ותהליכים. אלוהים מופיע ונגלה בזמנים מסוימים, דרך אנשים מסוימים ובדרכים מסוימות.

ב. הצורך בהתגלות מיוחדת של אלוהים

קיימות שלוש סיבות לנחיצותה של ההתגלות המיוחדת. בראש ובראשונה, היא נחוצה כדי לפרש נכון את האמיתות הנלמדות באמצעות ההתגלות הכללית. ההתגלות הכללית מאפשרת לאדם ללמוד במידה מוגבלת על אלוהים ועל קיומו, וקיימת גם האפשרות שהאמיתות האלה יפורשו בצורה שגויה. לכן יש צורך בהתגלות מיוחדת כדי לפרשן כראוי.

הסיבה השנייה היא כדי לתת לאדם התגלות של הישועה. כפי שנאמר לעיל, ההתגלות הכללית אינה יכולה למסור לאדם את תוכן הבשורה. האדם יכול ללמוד מההתגלות האלוהית הכללית דברים רבים על אלוהים אבל אינו יכול ללמוד ממנה על הישועה, מפני שהבשורה אינה מוצגת באמצעים הכלליים. ההתגלות הכללית היא התגלות חלקית, אבל באמצעות ההתגלות המיוחדת ניתן לקבל התגלות מלאה המסבירה לנו את הישועה בבירור.

הסיבה השלישית להתגלות המיוחדת היא על מנת לקשור יחדיו בהרמוניה את מה שנראה כגורמים סותרים בהתגלות הכללית. ההתגלות הכללית מראה הן את טובו של אלוהים והן את קפדנותו וחומרת מעשיו. לדוגמה, טובו נגלה בגשמים העונתיים שגורמים לזרעים לנבוט. הקפדתו המחמירה נגלית בגשמי זעף שמשמידים את הנבטים ואת היבול. זה נראה כסתירה במידותיו של אלוהים. אי אפשר למצוא דרך לשלב צדדים או אמיתות אלה בהרמוניה רק על סמך מה שניתן לראות מההתגלות הכללית, אבל זה אפשרי בעזרת המידע הניתן לנו בהתגלות האלוהית המיוחדת.

ג. האמצעים המשרתים את ההתגלות האלוהית המיוחדת

באיגרת אל העברים א 1-2 המחבר מזכיר שאלוהים דיבר או נגלה אלינו בדרכים שונות במהלך ההיסטוריה המקראית. מה הן הדרכים האלה?

1. הופעת האל (תיאופאניה theophanies)

מקור המושג ביוונית: "תיאו" (אל), פאניה" (הופעה).

בתנ"ך מתוארים מקרים רבים שבהם אלוהים הופיע לפני בני אדם בצורה גלויה לעין. בתנ"ך זה התרחש בעיקר בשני אופנים. הראשון – שכינת כבוד ה', ביטוי נראה לעין של נוכחות האל בצורת אור, אש, ענן או שילוב כלשהו ביניהם.

הצורה הנפוצה השנייה שבה הופיע אלוהים לפני בני אדם הייתה בדמות מלאך ה'. ברור שלכל אורך התנ"ך, כאשר מלאך ה' הופיע, אף פעם לא היה זה מלאך רגיל אלא הישות השנייה שבאלוהות, שהופיעה בצורת מלאך.

אם כן, אחת מהדרכים שבהן אלוהים נגלה באופן מיוחד אל בני האדם היא הדרכים שבהן הוא מופיע לפני אנשים בצורה גלויה לעין, בהתגלות כבודו (שכינתו), או באמצעות מלאך ה'.

2. נסים

הנסים המתוארים בכתבי הקודש הם התגלויות מיוחדות של אלוהים.

2.א. הגדרה

הגדרה פשוטה תהיה "נס הוא אירוע חריג שדרכו נגלים נוכחותו של אלוהים וכוחו". הגדרה מפורטת יותר היא: "אירוע בטבע שהוא כל כך יוצא דופן כשלעצמו, וכל כך תואם ומקביל לנבואה או דברי הוראה של מנהיג או מורה רוחני, שהוא משכנע כי אלוהים חולל אותו כדי לאשר שמנהיג או מורה זה נשלח על ידיו".

ביסודו של דבר, נס הוא אירוע יוצא דופן שאי אפשר להסביר אותו במונחים של עובדות רגילות, טבעיות.

2.ב. טבעם של הנסים ומאפייניהם

לנסים ארבעה מאפיינים. ראשית, הם לא מוגדרים כחלק מההשגחה האלוהית הכללית. כשמדובר על התערבות או השגחה עליונה, בני האדם לא דווקא מכירים באלוהים. אבל כשמדובר בנס, אפילו הלא-מאמין יכול להכיר באופיו העל-טבעי. לדוגמה, במעשי השליחים ג' 1 – ד' 22, כשהתרחש נס הריפוי של הקבצן הפיסח, אפילו הלא-מאמינים ייחסו זאת לאלוהים (ד' 14-16, 21-22). במעשי השליחים יד' 8-18, בריפוי הפיסח בליסטרה, אפילו הלא-מאמינים הכירו בכך שזהו פועל ידי האלים (פס' 8-12). הנס שונה, אם כן, מהתערבות או הכוונת ההשגחה העליונה בכך שגם הלא-מאמינים מכירים באופיו העל-טבעי.

שנית, יש להבדיל בין נסים ובין תפילות שנענות, שאינן בגדר אות על-טבעי. הנסים אינם מתרחשים בהכרח כמענה לתפילה אם כי הם עשויים להתחולל לעתים בעקבות תפילות.

המאפיין השלישי הוא שנסים אינם מפרים את חוקי הטבע, אלא הם התוצאה של כוח על-טבעי שמחליף חוקים אלה.

המאפיין הרביעי של הנסים הוא אופיים העל-טבעי, המצביע על כוחו של אלוהים, כמו ביוחן ג' 2.

2.ג. קטגוריות (סוגים) של נסים

ביסודו של דבר קיימות שתי קטגוריות של נסים. קטגוריה אחת היא מצב שבו מועצם כוח פעולתו של חוק טבע, כמו למשל בימי המבול. שיטפונות והצפות אינם תופעה על-טבעית בעולמנו. אבל במקרה של המבול – השיטפון הגדול שהציף את העולם כולו במים – ההצפה התעצמה עד לממדים נסיים.

בקטגוריה השנייה מדובר על מצבים שבהם השפעתו של חוק טבע בוטלה לגמרי. בעוד שבסוג הראשון פעולתו או השפעתו של חוק טבע התעצמה על ידי אלוהים והטבע, שפעלו יחדיו, בסוג השני הטבע אינו מעורב. מדובר בנסים כמו הוצאת מים מסלע, או תקומת מתים. בשום פנים לא ניתן לומר שהטבע משתף פעולה עם אלוהים בדברים האלה.

2.ד. היבטים שונים של הנסים

לנסים יש שלושה היבטים. הראשון הוא היותם מעשים יוצאי דופן ומרשימים של אלוהים. מעשים אלה מגלים ברבים את השפעת כוחו העל-טבעי, האלוהי, ומעוררים השתאות ויראה, כמתואר בשמות יד' 31 ובלוקס ט' 43.

ההיבט השני הוא שהנסים מתרחשים באמצעות אנשים נבחרים, אבל כפי שמובהר במעשי השליחים ב' 22 ויט' 11 הגבורה מיוחסת לאלוהים. בני האדם מכירים בכך שהוא, דרך האנשים, חולל את הנס בגבורתו.

ההיבט השלישי של הנסים הוא היותם אירועים שמגלים לפנינו אמיתות שונות.

2.ה. מטרת הנסים

קיימות שלוש סיבות עיקריות להתחוללותם של נסים. הראשונה – לתת אישור להתגלות חדשה שניתנת מאת האלוהים, כמו במתי יב 28.

השנייה היא לתת אישור ותוקף לדוקטרינה. אבל שני אלה – הנסים והדוקטרינה שאותה מלמדים – חייבים להיות תואמים זה לזה. לדוקטרינה יש קיום בפני עצמה, אבל הנסים אינם יכולים לעמוד לבדם, בפני עצמם, מפני שגם השטן מסוגל להפיק נסים. בהקשר זה נזכיר שאנשים רבים נסחפים לתנועות ולזרמים מסוימים שבהם הם לא גדלים או לא נושעים, זאת מפני שהם משערים שכל התרחשות על-טבעית משמעה, אוטומטית, שהיא מאת אלוהים. אבל זה רחוק מאוד מהאמת, שכן גם השטן עצמו מסוגל לחולל נסים.

לדוגמה, מתי ז 22-23 קובע שרבים יבואו לישוע ביום ההוא ויאמרו: "אֲדוֹנָי, אֲדוֹנָי, הֲלֹא בְּשִׁמְךָ נִבְאָנוּ וּבְשִׁמְךָ גִּרְשָׁנוּ שָׂדִים וּבְשִׁמְךָ עָשִׂינוּ נִפְלְאוֹת רַבּוֹת". אָז אֹדִיעַ לָהֶם: 'מַעֲלֵם לֹא הִכְרַתִּי אֶתְכֶם, סוּרוּ מִמֶּנִּי עוֹשֵׂי רָשָׁע!'.

הנסים אינם מוכיחים את נכונות הדברים הנלמדים (הדוקטרינה). ההפך הוא הנכון: הדוקטרינה היא שתוכיח אם הנסים הם אכן אמתיים, אם מקורם באלוהים. מסיבה זו חובה לבחון כל נס לפי דבר אלוהים (לפי הדוקטרינה) כדי לוודא שהוא מאלוהים ולא מהשטן.

המטרה השלישית של הנסים היא לגלות ברבים את כוחו של אלוהים, שהכול סר למשמעתו.

2.ו. המונחים

כשמדברים על נסים משתמשים בדרך כלל בארבעה מונחים, שכל אחד מהם מדגיש מאפיין אחר. המונח הראשון הוא "פלא" או "נפלאות". כשמכנים נס בשם "פלא", מדגישים את השפעתו – הוא מעורר בצופה פליאה, השתוממות.

מונח המפתח השני בקשר לנסים הוא "גבורה". מודגשת כאן העובדה שהנס מתרחש בהשפעת הכוח או הגבורה האלוהיים.

המונח השלישי הוא "פועל האל". כינוי זה מדגיש את מה שהנס משיג – פעולתו והשפעתו המעשית והטובה.

המונח הרביעי המשמש בקשר לנסים הוא "אות / מופת". "האות" מאשר את תוקף המסר ואת אמינות השליח המוסר אותו, כמי שנשלחו מאת האלוהים.

2.ז. תדירות הנסים

יש מי שאומרים שבימי התנ"ך והברית החדשה התחוללו כל הזמן נסים, ולכן צריכים להיות תמיד נסים גם בימינו; אבל זו טעות.

למעשה, במהלך כל תקופת התנ"ך והברית החדשה, תקופה שנמשכה כאלפיים שנה, היו רק ארבע תקופות ראשיות שהתאפיינו בריבוי מעשי נסים. הראשונה הייתה תקופת יציאת מצרים והנדודים במדבר, שנמשכה ארבעים שנה בלבד; השנייה הייתה בימי אליהו ואלישע; תקופת הנסים השלישית הייתה בימי דניאל ושלושת רעיו; תקופת הנסים הרביעית הייתה בימי ישוע המשיח והשליחים. אם כן אפשר לומר שבאופן כללי, הנסים היו התרחשויות נדירות. אם הנסים היו אירועים שבשגרה, הם היו חדלים להיות אירועים חריגים, פלאיים ונסיים.

הנס מעצם מהותו הוא החריג, היוצא דופן, הבלתי רגיל, משהו שלא קורה באופן קבוע.

3. תקשורת ודיבור ישירים

אלוהים דיבר ישירות לנביאים (ראה במדבר יב 5-8; שמואל א כח 6). הנביא הוא אדם שאלוהים מדבר אליו, נגלה אליו ישירות, והוא מביא את דברי האלוהים לאנשים או לעם.

התקשורת הישירה התרחשה בשבע דרכים. ראשית דרך דיבור פה אל פה ופנים אל פנים. הדבר נכון במיוחד לגבי משה. לפי במדבר יב 7-8 היה זה "פֶּה אֶל פֶּה", ולפי דברים לד 10 היה זה "פְּנִים אֶל פְּנִים".

הדרך השנייה הייתה כשאלוהים דיבר בקול שהאדם שמע ("וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי..."), וכו'. לדוגמה: אדם, בראשית ב 16; קין, בראשית ד 6-15; נוח, בראשית ט; בני ישראל במעמד הר סיני, שמות יט 9, 16; שמואל, שמואל א ג 4-14; שאול, מעשי השליחים ט 4; שמעון פטרוס, מעשי השליחים י 19.

השלישית, הטלת פור / גורל שבה התערב אלוהים וגילה מה הוא רצונו. לדוגמה, יהושע וחלוקת הארץ, יהושע יד 2-1; האופן שבו גילו שיונה אחראי לסערה, יונה א 7; הדרך שבה בחרו את השליח השנים עשר במקום יהודה, מעשי השליחים א 26.

הדרך הרביעית שבה נגלה אלוהים והודיע את רצונו לבני האדם הייתה האורים והתומים שבחושן הכהן הגדול, שבו היו שתיים עשרה אבנים שסימלו את שנים עשר שבטי ישראל. באמצעות החושן ניתנו תשובות "כן" ו"לא". כשהאבנים נגלו והאירו בפתחים התשובה הייתה "כן", כאשר לא נראו, התשובה הייתה "לא".

הדרך החמישית שבה נגלה אלוהים לבני אדם ודיבר אליהם ישירות הייתה באמצעות חלומות. הוא נגלה כך הן ללא-מאמינים כמו אבימלך, בראשית כ 3-7, והן לאנשי אלוהים כמו יוסף, בראשית לז 5-9.

הדרך השישית הייתה חזיונות. אלוהים נגלה במחזה לפני אברהם, כמסופר בבראשית טו 1; דניאל, ב 19; עמוס, ז 8-9.

הדרך השביעית שבה דיבר אלוהים ישירות לאדם הייתה על ידי הארה פנימית, כשרוח הקודש הניעה בני אדם לדבר מטעם אלוהים ככתוב באיגרת פטרוס השנייה א 21.

4. מלאכים

אלוהים נגלה לעתים באמצעות שליחים-מלאכים שבהם השתמש כדי לדבר לבני האדם. לדוגמה, אלוהים נתן את תורת משה באמצעות מלאכים לפי מעשי השליחים ז 53 ואל הגלטים ג 19. אלוהים העניק לדניאל התגלות מיוחדת באמצעות מלאך בדניאל ט 20-21 ובפרק י 10-21. המלאכים בישרו לרועים על לידת המשיח ככתוב בלוקס ב 10-13. למעשה, כל ספר ההתגלות (חזון יוחנן) נגלה ליוחנן בעזרת מלאך ככתוב בהתגלות א 1-3.

5. ההתגלות בבשר

כשאלוהים לבש בשר הוא נגלה בישוע המשיח. כל מה שנכון על אודות טבעו האלוהי של אלוהים האב נכון גם לגבי הבן.

פסוקים רבים מגלים שההתגלות בבשר – הופעתו של המשיח כאדם עלי אדמות – הייתה צורה מיוחדת מאוד שבה נגלה אלוהים אל בני האדם. "אִין אִישׁ מִכִּיר אֶת הָאֵב, זֹלָתִי הֵבֵן וְכָל מִי שֶׁהֵבֵן רוּצָה לְגָלוֹת לוֹ" (מתי יא 27). בישוע נראה כבודו של אלוהים האב (יוח' א 14, 18). ביוחנן יד 9-1 מסופר שכאשר ביקש אחד התלמידים שיראה להם את האב, ישוע ענה: "הַרוּצָה אוֹתִי רְאֵה אֶת הָאֵב". אל הקולוסים ב 9 קובע שכל מלוא האלוהות שכן בגופו של המשיח בן האלוהים. לפי איגרת יוחנן הראשונה א 1-4, לראות את ישוע פירושו לראות את אלוהים, לראות את מעשיו של ישוע פירושו לראות את מעשי האלוהים, לשמוע את מה שישוע לימד כמוהו כלשמוע את דבר החיים. באל העברים א 1-2 המחבר אומר שאלוהים דיבר פעמים רבות ובדרכים שונות לאורך ההיסטוריה, אבל באחרית הימים האלה דיבר אלינו ביד הבן.

6. באמצעות כתבי הקודש

האמצעי השישי המשרת את התגלותו המיוחדת של אלוהים לפני בני האדם הוא כתבי הקודש. כתבי הקודש – התנ"ך והברית החדשה – הם דבר האלוהים, התגלותו הכתובה של אלוהים לאדם שלפיה אפשר לפרש נכון את כל צורות ההתגלות האחרות. בעזרת הכתובים אפשר לפרש נכון את ההתגלות הכללית. בעזרת הכתובים אפשר לפרש נכון את כל יתר חמש צורות ההתגלות המשרתות את התגלותו המיוחדת של אלוהים אל האדם. באמצעות הכתובים אפשר להבין את המקרים שבהם אלוהים מופיע לפני האדם (תיאופניה). באמצעות הכתובים אפשר להבין את הנסים ולהבחין ביניהם. לפיכך, כתבי הקודש חשובים יותר מכל נס. בלוקס טז 31 מסופר שאברהם אמר לעשיר: "אִם אֵינְכֶם שׁוֹמְעִים אֶל מֹשֶׁה וְאֶל הַנְּבִיאִים, לֹא יִשְׁתַּכְנְעוּ גַם אִם יִקְוּ אֶחָד מֵעַם הַמֵּתִים". תקומה מהמתים היא נס עצום, אבל אין די בו לבדו. הנסים לא ישכנעו אדם שלא מאמין בכתבי הקודש. בעזרת כתבי הקודש ניתן לקבוע איזה נסים הם אמיתיים ואילו שקריים. מכתבי הקודש נודע לנו שהשטן מסוגל לחקות רבים מהנסים שאלוהים מחולל. מהכתוב אנחנו יודעים שנסים אינם קורים באופן תדיר אלא הם אירועים יוצאי דופן. כמו כן, בעזרת הכתובים אפשר לפרש נכון את הצורות השונות שבהן אלוהים מתקשר אִתנו. באמצעות הכתובים אפשר לפרש את ההתגלויות המועברות באמצעות מלאכים. בעזרת הכתובים אפשר להבין את התגלותו של אלוהים בבשר ואת תכליתה, ולפרש נכון את מה שנגלה לנו דרך בן האלוהים שבא לעולם הזה כאדם. אין ספק שכתבי הקודש הם בעלי החשיבות הגדולה ביותר מבין ששת האמצעים המיוחדים שדרכם מתגלה אלוהים לאדם כיום.

כתבי הקודש מכילים מידע חלקי על אלוהים, וזה כל מה שאלוהים בחר לגלות לנו לעת עתה (דברים כט 28). המטרה הראשית של כתבי הקודש היא להוביל לגאולה (השנייה אל טימותיאוס ג 15). הם מספקים לנו את מה שאין בכוחה של ההתגלות הכללית לספק: את תוכנה של בשורת הישועה.

כתבי הקודש מכילים התגלות מספקת של אלוהים, אף שהם אינם בגדר התגלות שמקיפה וממצה הכול. אל הרומים ח 18 קובע שבכבוד העתיד להיגלות בנו, תוענק לנו התגלות נוספת. מהאיגרת הראשונה לקורינתים יג, פסוק 12, אנחנו לומדים שבאחרית הימים נראה את אלוהים פנים אל פנים וידעיתנו החלקית תהיה מלאה. במצב הנוכחי, לעת עתה, כתבי הקודש הם ההתגלות הסופית. לכן מתרה שאול במאמינים "שֶׁלֹא לְחַרֵּג מִן הַכְּתוּב" (הראשונה אל הקורינתים ד 6). באמצעות כתבי הקודש – דבר האלוהים הכתוב – ניתן לקבוע מה אמת ומה שקר

בכל דבר אחר שאנחנו פוגשים במסגרת המלחמה הרוחנית. זוהי התגלות דרך מילים, כפי שנאמר בראשונה אל התסלונים ב 13. בכתבי הקודש מפורטים דבריו של אלוהים חיים: "כֹּה אָמַר יְהוָה...".

3. התגלות מדורגת, מתפתחת (Progressive)

כשמדובר בכתבי הקודש, נזכרת לפעמים צורה נוספת של התגלות אלוהית שאותה מכנים התגלות פרוגרסיבית. אין מדובר באופן שלישי של התגלות אלוהית אלא במונח המשמש כדי להסביר את ההתגלות שניתנת לנו מאת אלוהים דרך הכתובים.

כשמדובר בהתגלות מדורגת הכוונה היא לכך שאלוהים לא נתן לנו את מלוא כתבי הקודש בבת אחת. הם נכתבו לאורך תקופה של 1,600 שנים. צעד צעד, תכניתו ומטרתו של אלוהים נגלו בהדרגה. כל צעד היה ללא רבב ושולם כשלעצמו עד להתגלויות הבאות. כעת עומדת לרשות האדם התגלות שלמה של אלוהים בדבר האלוהים הכתוב, ואין צורך לדעת את מה שמעבר לכתוב. בכתבי הקודש נתן אלוהים את כל מה שהתכוון שידע האדם לעת עתה. הוא רוצה שהאדם ידע יותר, אבל זאת – רק בעולם הבא, לא בחיים האלה.

קיימת התגלות כללית וקיימת התגלות מיוחדת של אלוהים, כשהצורה הראשית של ההתגלות המיוחדת היא כתבי הקודש, שהם דברי אלוהים שהועלו על הכתב. כפי ששאל מזהיר, כתבי הקודש הם הסמכות הסופית, כך שעלינו להישמר שלא לחרוג מן הכתוב.